

Jan Neruda: Balady a Romance

Jakub Rádl

Výňatek

Bouř žene **koráb** u divokém běhu.
John lampu **klamnou** k skále přivěsil
a dí: „Bůh žehnej břehu!“

archaismus
epiteton, melancholická eufonie

A koráb k světlu žene se a v trysku
se náhle přes úskalí překotil,
a stěžněm vězí v písku.

John zavejsknul si ve syčící pěnu:
„Má dceruška si chystá veselku,
dnes pomohu jí k věnu!“

A člunek jeho jako liška běží
po těžkých vlnách tam, kde zvrhlá loď
jak černá rakev leží.

přirovnání

John nenavykl marně tratit času,
svou sekyru hned v koráb zarazil,
v tom z nitra doslech' hlasu.

„„Jen **pospěš, pospěš!**““ zní to dutě zdůli,
„„a všeho zboží půli dostaneš,
i všeho zlata půli.““

epizeuxis

John naslouchá a **vytřešťuje zraky** –
„Aj **pakli** jedna půle bude má,
toť bude druhá taky!““

hyperbola
archaismus

A rychle s člunkem ku břehu uhání.
Po celou noc se k lodi nevrátil,
až teprv po svítání.

Až po svítání, v bílé ranní době
zas sekyru svou v koráb zaráží,
a uvnitř již jak v hrobě.

Již voda otvorem si cestu **klestí**,
teď vyhoupla si první mrtvolu,
John rychle po ní pěstí.

personifikace
elipsa

Tvář mrtvou k sobě obrátil: „Eh kletě!
je po svatbě – já tady za vlasy
mrtvého držím zetě!“

synekdocha

Tématická stránka díla

- **literární druh a žánr:**

- básnická sbírka
- žánry: **balady** a **romance**, některé nazvané naopak

- **téma a motiv:**

- **hlavní téma:** ústřední téma není
- **další motivy v díle:** náboženské, historické, přírodní, o smrti
 - Ballada pašijová – Satan si stěžuje, že Ježíšova smrt není dostatečné k vykoupení, trpění matky je největší trest
 - Balada horská – (není balada), holčička vyléčí bylinkami Kristovy rány
 - Balada dětská – smrt nemocného dítěte
 - Balada česká – (romance) rytíř Rek (rádce Jiřího z Poděbrad) každý rok na osm dní ožije
 - Romance o černém jezeře – (balada) přemítá o zapomínání národní minulosti, hrdinů, pocit tíhy při pohledu jezera, v poslední sloce (podle interpretace) touha poznat hlubiny / utopit se
 - Romance o Karlu IV. – o povaze českého národa, přirovnávána k trpkému vínu, časem mu přišel na chuť
 - Romance o jaře 1848 – popisuje změnu myšlení lidí, šíření ideálů skrze společnost, lidé se konečně stali lidmi
 - Romance italská – (balada) skutečná historická postava, mnich odsouzen k popravě,
 - Romance helgolandská – ; John vykrade loď, aby měl věno pro svou dceru, na lodi umírá jeho zeť (balada)
 - Balada zimní – čaroděj prochází kolem šibenice, kde visí tři zloději, oživí jejich mrtvolky, oni ukradnou chleba, víno, polštáře chudým lidem, čaroděj je pochválil
 - na šibenici nakonec visí všichni
 - trest za špatné činy
 - nevyužití druhé šance
 - motiv nadpřirozena
 - Balada stará – (sociální balada) mlynář byl otcem dítěte, matka spáchala sebevraždu pod mlýnským kolem, aby zpytoval svědomí
 - balada tříkrálová – tři králové se jdou poklonit Ježíškovi, až bude velký, tak se budou bát a nezabrání ukřižování, poukazuje na pokrytectví
 - Balada štedrovečerní – Petr usne a přesune se k narození Ježíše, žálí, že ho políbí dívka, která se mu líbí.
 - Balada májová – (romance) dívka se modlí, aby jí Panna Petronilla dala kluka, touží po lásce
 - Balada rajská – (romance) svatá Alžběta, patronka věrných žen, si stěžuje, že nemá koho chránit
 - Balada o duši Karla Borovského – (romance) Karla Borovského nechtějí pustit do nebe, pustí ho, když se pomodlí k svatém Janu z Nepomuku, aby nezaničil český jazyk
 - Balada o polce – (romance) personifikace polky, roztancování vesnice, radost z tance
 - Balada o svatbě v Kannaán – na svatbě dojde víno, Ježíš přemění vodu na víno, aby se mohli dál veselit; přání, aby Ježíš žil normální život – Marie je smutná neb má předtuchu, že to tak nebude

- **časoprostor:** vesnice, příroda, město

- **zasazení výňatku do kontextu díla:** romance helgolandská

- **časoprostor:** neurčitý, 9. skladba
- **obsah:** John vykrade loď, aby měl věno pro svou dceru, na lodi umírá jeho zeť

- **kompoziční výstavba**

- chronologická kompozice
- dělení díla – 12 balad, 6 romancí

Kompozice, postavy

- vypravěč
- vyprávěcí způsob – er forma
- **veršová výstavba:**
 - romance helgolandská
 - verš vázaný – 11, 10, 7
 - rým obkročný ABA
 - mnoho inverzí, archaismy
 - postavy

Postavy

- romance helgolandská
 - John – kriminálník, nechá nabourat loď, aby získal peníze
 - zeť, dcera

Jazyk

- archaismy, lidové výrazy (zavejsknul, eh Kletě, ...) přesahy, inverze

Literárně historický kontext

- česká literatura 2. poloviny 19. století, Jan Neruda (1834–1891)
- řadí se k Májovcům
 - cílem povznést kvalitativně českou literaturu na úroveň světové literatury, inspirování světovými romantiky (Poe, Heine, Hugo) → překládání
 - nová témata – sociální problematika, postavení žen ve společnosti, věda; historickým tématům se vyhýbali
 - Vítězslav Hálek (povídka Muzikantská Liduška, sbírka poezie V přírodě, drama Král Vukašín)
 - Karolína Světlá (romány Kříž u potoka, Frantína, Vesnický román)
 - Jakub Arbes (romaneta Newtonův mozek, Etiopská lilie, Svatý Xaverius)
- Nerudova tvorba
 - z počátku pesimistická, kvůli životním osudům (smrt kamaráda, nešťastná láska), později se mění
 - sbírky poezie Hřbitovní kvítí, Písně kosmické, Balady a Romance, Prosté motivy, Zpěvy páteční
 - sbírky povídek Povídky malostranské, Arabesky
- v tomto období působí též Ruchovci
 - škola národní – cílem literatury je vychovávání národa, umění má sloužit aktuální společenské potřebě
 - lidová poezie, slovesnost, vlastenectví
 - Svatopluk Čech (sbírka Písně otroka, cyklus povídek Ve stínu lípy, epos Hanuman, Broučkářdy)
 - Eliška Krásnohorská
- Lumírovci
 - škola kosmopolitní – pozvednout českou literaturu na světovou úroveň
 - umění pro umění – hlavním cílem je estetická funkce, dokonalá forma, poutavý příběh, nové žánry
 - Josef Václav Sládek (překlady, sbírky Zlatý máj, Jiskry na moři, Selské písně, České znělky)
 - Julius Zeyer (Román o věrném přátelství Amise a Amila)
 - Jaroslav Vrchlický (básnický cyklus Zlomky epopeje, komedie Noc na Karlštejně)

Zdroje

- NERUDA, Jan. Balady a romance [online]. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [2019-11-05]. Dostupné z WWW:
http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/65/85/53/balady_a_romance.epub.